

## СТРЕС У КОТІВ: ДІАГНОСТИКА ТА КОМПЛЕКСНА ТЕРАПІЯ

**В. Кушнір**

*Одеський державний аграрний університет*

*Стрес – одна з найрозповсюджених явищ у котів. Це пов'язано з тим, що зазначені тварини не завжди можуть чинити опір загрозі. Тому страх і втеча для котів – це, як правило, - найкращі засоби захисту. Але стресовий стан часто призводить до порушення роботи низки органів і систем. Серед цих порушень фіксуються і важкі. В статті описані основні заходи, направлені на лікування та профілактику стресу.*

**Ключові слова:** стрес, коти, природні препарати, феромони.

**Постановка проблеми.** Стрес – реакція організму, що виникає під дією різних факторів навколишнього середовища. Останніми можуть бути не лише певні екстремальні чинники, але й різка зміна корму, дефіцит пиття та ін. Прояв стресового стану часто не обмежується психо-емоційними розладами. В процес включаються серцево-судинна система, система травлення, органи сечовиділення.

**Мета роботи.** На основі даних літературних джерел розробити алгоритм заходів з лікування та профілактики стресу у котів.

**Аналіз літературних джерел.** За даними низки авторів Стрес-реакція зачастую виникає при дії на організм тварин не тільки екстремально, но і нових факторів навколишнього середовища незалежно від причин.

Виділяють наступні стадії стресу:

1. Страх – тварина тремтить, ховається, серцебиття та дихання при цьому різко підвищуються, зіниці розширюються.
2. Агресія – тварина намагається протистояти стрес-фактору. У котів на даній стадії проявляється шипіння, тварина б'ється, дряпється, кусається.
3. Адаптація – тварина пристосовується до дії стрес-фактора, стаючи до нього менш чутливими.

За впливу стресових ситуацій відповідно виникають реакції організму, частіше у тварин це проявляється підвищенням серцебиття, що призводить до збільшення кровообігу до м'язів та зменшення до травного тракту. Водночас наднирники виділяють гормон адреналін, який стимулює вихід глюкози в кров із запасів глікогену в м'язах та печінки. Наслідком вище викладеного є надмірне перенапруження організму, що призводить до розладів його роботи.

Аналіз даних свідчить, що важливість адаптивних змін структурно-функціональних систем організму, а саме його адекватне функціонування у відповідь на короткочасну дію стрес-факторів, визначає напрям у вивченні

функціональної активності наднирників і гіпофіза в плані з'ясування закономірностей їх активності в динаміці стрес-реакції.

Разом з тим, слід зазначити, що, незважаючи на обсяг фактичного матеріалу, з'ясування закономірностей та особливостей тканинних перебудов безпосередньо в умовах дії стрес-фактора має практичне значення, що зберігає актуальність для розробки прогнозуючих критеріїв стану залоз внутрішньої секреції.

Слід окремо зазначити, що коти рідко кашляють внаслідок серцевого захворювання, на відміну собак, у яких кашель є поширеним симптомом при хворобах серця. Це пояснюється тим, що в дихальних шляхах котів менше рецепторів, які ініціюють кашель при нестачі кисню. Ця особливість дещо ускладнює своєчасне виявлення та лікування побічних ефектів стресу [4].

Для лікування стресу запропоновано низку методів. Але сьогодні лікарі все частіше віддають перевагу засобам на основі рослин, природних та синтетичних феромонів. Ці засоби є менш шкідливими для тварин, і в той же час вони проявляють більш виражену дію на організм тварин [1].

Новікова Н.В. В своїх дослідженнях встановила, що в умовах короткочасних стресових навантажень на організм у медіальній зоні аденогіпофіза кількість хромофільних ендокриноцитів зростає. Всупереч прогнозу, скупчення клітин з ліпідними включеннями спостерігається лише місцево. Судячи з того, що на всіх гістопрепаратах області секреції, або «функціональні локуси» займають порівняно невеликий обсяг, можна констатувати факт оптимальної мікрорівневої картини, що відбиває індивідуальну реакцію ендокринних залоз порослят на нетривалу дію стресового чинника [3].

А. Лисенко Вивчав вплив фітодобавок «Кардіфол» та «Фітохол» на біохімічні показники крові котів в умовах ізоляційного стресу. Ним було встановлено, що за умов стресу у тварин з'являється стрес -реакція, яка супроводжується збільшенням серцебиття та частотою дихання, а також розвиток гіпертензії, що викликає постнавантаження на серцево-судинну систему і в подальшому призводить до змін в судинах і крові і викликає серцево судинну та легеневу недостатність, а саме в крові у котів визначено підвищення рівня сечовини на 26%, креатиніну на 11%, загального білку на 10,5%, глю кози на 17,5%, ЛДГ (лактатдегідрогенази) на 11,5%, водночас знижувалася активність ферментів АсАТ на 20%, АлАТ на 9,4%, лужної фосфатази на 9%, креатинфосфокіназа на 9% та триглицеридів на 9%, натрію на 3%. Такі зміни біохімічних показників крові пояснюються тим, що за адаптогенної дії фітодобавок покращувалася функція печінки (білоксинтетична, ліполітична та ін.), що призвело до поліпшення ліпомобілізувальної дії у тварин дослідної групи. На це вказує зниження триглицеридів та креатинфосфокінази. Це свідчить за зменшення стресової реакції тварин дослідної, а також покращення функції сечовидільної системи, зокрема нирок. Треба відмітити, що всі вищезазначені біохімічні показники крові коливались в межах фізіологічних нормативних значень [2].

Іншим способом боротьби зі стресом котів є феромони. Феромони є типом нюхового (або ароматичного) хімічного зв'язку, який коти використовують для взаємодії один з одним, і навколишнім світом. Всі різновиди котячих виділяють видоспецифічні речовини зі спеціальних залоз, які посилають різні за значенням повідомлення іншим котам і впливають на загальну поведінку. Всі коти розуміють сигнали феромонів, незалежно від віку.

У котів є багато різних ароматичних залоз, які випускають феромони, багато з них зосереджені навколо обличчя, на підборідді, вухах, лобі, щоках і навколо рота. На подушечках лап, навколо сосків і на статевих органах також є залози, які виділяють феромони.

Зверніть увагу на звичну поведінку вашого kota, Ви можете навіть не підозрювати, що під час наступних дій, вони виділяють феромони:

Труть мордочкою об предмети в домі

Дряпають або точать кігті об предмети в домі

Труться головою об інших котів (або вас)

Мітять територію

Фірмою Сева сьогодні виробляється препарат Feliway classic. Препарат випускається у двох формах: спрей та дифузор. До складу препарату входять аналоги феромонів лицьових залоз котів. За рахунок цього препарат не діє на інших тварин та людей. Не менш важливою є їх простота застосування – дифузор просто вмикається в розетку, а спрей розпиляється в клініці перед посадкою тварини на стіл. За рахунок цього тварина заспокоюється в незнайомій місцевості.

Окремо слід зазначити, що дифузор на сьогоднішній день активно використовується ветеринарними клініками. Завдяки такій широкій популярності препарату створилася спільнота клінік «Pet friendly». Фахівці клінік стверджують, що саме завдяки застосуванню дифузору Feliway, який у них майже постійно увімкнений в розетку, коти почуваються спокійніше, менше нервують (навіть за умов неприємних маніпуляцій). Це сприяє покращенню ефективності лікування [5].

Не слід забувати і про такий різновид стресу, як поява в будинку нової тварини. Кіт, який живе в цьому будинку багато років, сприймає дім як власну територію і тому поява нової тварини може спричинити стрес. Прояв стресу може бути як у вигляді депресії, так і у вигляді агресії. Для таких випадків є препарат Feliway friends. Випускається так само, як і Feliway classic, у формі дифузора та спрею. Синтетичні феромони, що містяться в даному препараті, спрямовані на те, щоб подолати ненависне та тривожне відношення між тваринами [4,5].

Усі згадані вище методи дієві лише за умови своєчасного початку лікування: на початковій стадії стресу. У випадку, коли стрес досяг розвитку і значна частина організму зазнала впливу – лікування має бути комплексним із залученням препаратів симптоматичної терапії [5]. В першу чергу, необхідно враховувати ступінь психо-емоційного ураження. Також враховуються ураження органів травлення, дихання, серцево-судинної системи. Тому у

важких випадках стресу доцільно додатково застосовувати серцеві засоби (сульфокамфокаїн, кордіамін.), препарати, що регулюють роботу системи травлення (протиблювотні, стимулятори перетравлення їжі). Слід мати на увазі, що за наявності блювоти необхідно застосовувати засоби для регідратації (регідрон, розчини Рінгера та Рінгера-Локка).

### Висновки

1. Стрес у котів – актуальна проблема сьогодення.
2. Причини стресу можуть бути не лише психо-емоційні фактори, а й різка зміна кормів, дефіцит пиття тощо.
3. Стрес проявляється не лише у вигляді психо-емоційних розладів, а й у вигляді загального розладу обміну речовин і роботи всього організму.
4. Лікування синдрому стресу залежить від стадії розвитку стресу та клінічних проявів. На початкових стадіях достатньо застосувати препарати, що заспокоюють тварину. На більш пізніх стадіях та за умов активного розвитку, порушення обміну речовин – необхідна додаткова симптоматична терапія.
5. Сьогодні для лікування та профілактики стресу все частіше використовуються препарати на основі рослин та синтетичних феромонів. Останні направлені на прямий вплив на нервову систему і заспокоєння тварин.
6. Один з найвідоміших препаратів є Feliway. Це препарат на основі синтетичних гормонів kota. Він може використовуватись як для лікування, так і для профілактики стресу.

### Список використаних джерел

1. Кушнір В. Місце засобів природнього походження в сучасній ветеринарній фармакології (оглядова стаття). Аграрний вісник Причорномор'я. 2021. Випуск 98. С. 71 – 75.
2. Лисенко А. Вплив препаратів «Кардіфол» і «Фітохол» на біохімічні показники крові котів за умови ізоляційного стресу. Аграрний вісник Причорномор'я. 2020. Випуск 96. С. 34 – 43
3. Новікова Н.В. Морфологічні аспекти взаємодії гіпофіза і наднирників під впливом стрес-фактора. Таврійський науковий вісник. 2013. № 84. С. 198 – 203.
4. Цвіліховський М.І., Береза В.І., Січкач В.С., Голопура С.І., Грушанська Н.Г., Скиба О.О., Лазаренко П.В., Руденко А.А., Якимчук О.М.. Внутрішні незаразні хвороби тварин. Навчальний посібник. Київ, 2014, 614с.
5. Miriam Rebecca Prior, Daniel Simon Mils. Cats vs. Dogs: The Efficacy of Feliway Friends and Adaptil Products in Multispecies Homes. *Frontiers in Veterinary science*. July 2020. Volume 7. P. 1 – 10.

## **STRESS IN CATS: DIAGNOSIS AND COMPLEX THERAPY**

Kushnir V.

*Stress is one of the most common phenomena in cats. This is due to the fact that these animals cannot always resist the threat. Therefore, fear and escape for cats are, as a rule, the best methods of protection. But the stressful state often leads to disruption of the work of several organs and systems. Some of them are severe. The article describes the main measures aimed at treating and preventing stress.*

**Key words:** *stress, cats, natural drugs, pheromones.*